

DÜRÜST OLMAK VE NEFSE HAKİN OLMAK

*Eûzübillahimişşeytânirracîm. Bis-
millâhirrahmânirrahîm.*

مَنْ فَتَحَ بَابَ مَسْأَلَةٍ، فَتَحَ اللهُ لَهُ بَابَ فَقْرٍ فِي الدُّنْيَا
وَالْآخِرَةِ؛ وَمَنْ فَتَحَ بَابَ عَطِيَّةٍ ابْتِغَاءً لِرُوحِهِ اللهُ،
أَعْطَاهُ اللهُ خَيْرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ. ابْنُ جَرِيرٍ عَنْ أَبِي
هُرَيْرَةَ¹

...Görürsün malı, çok güzel. Yanına yanaşıyorsun, "Bana şuradan bir kilo ver." diyorsun. Eve geliyorsun, sanki o mal değil. İzmir'den bir araba geldi, Ankara'ya arkadaşlar getirdi. Araba aldım İzmir'den. Ankara'ya geldik, arabayı tanıyamadım; adam her şeyini değiştirmiş. Ben aldıktan sonra arabayı değiştirmiş. Bu insanlığa sığar mı, mertliğe sığar mı? Arabanın ön sileceklerine rüzgarda tazyik yapacak şeyler filan koymuş, yeni silecekler almış. "Bak hocam buna 25 bin lira verdim." filan dedi. Yok, daha başka şeyler

¹ Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, V, 91, r. 3140; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VI, 506, r. 16745; İbn Cerîr (Taberî), *Tehzîbü'l-âsâr*, I, 20, r. 26.

de yok. Tanıyamadım arabayı, acaba ben bu arabayı mı aldım filan diye... Gitmiş her şeyini değiştirmiş. Halbuki arabayı sattığın zaman aldım sattım, bitmiş olması lazım. Dürüstlük azaldı, haram yemek çoğaldı, aldatmaca serbest. Serbest dediğim, yani cezası yok, Herkes herkesi aldatabildiği kadar aldatıyor, aldattığı yanına kâr kalıyor.

Adam geliyor; “Şu mal, şu mal, şu mal.”; kravatlı, ütülü pantolonlu, yakışıklı, fiyakalı, sinek kaydı traşlı, gayet kıymetli elbiseler giymiş adam. “Bana şunu, şunu, şunu verin.” diyor. Veriyorlar. “Parayı çek olarak...” diyor. Kalemmini çıkartıyor, çekini çıkartıyor, imzalıyor, “Al.” diyor atıyor filan. Satıcı da onun o jestleri karşısında, ay bu ne büyük bir efendi filan... “Efendim dükkânınız neresi?” İşte Suadiye’de filanca bölgede, tanımıyor musun?” “Kusura bakma tanıyamadım. Bundan sonra tanırız inşaallah, alışverişimiz devam eder...” “Peki peki, tamam.” Alıyor kaç milyonluk malı, ondan sonra senetler ödenmiyor adam dükkânın adresine telefon açıyor, telefona cevap yok. Çok mal vermiş. Kalkıyor, gidiyor; bir ay sonra kapattılar,

kayboldular gittiler. Kimden sorarsın, nasıl bulursun...

Adresini bildiğini bile insan sıkıştırıyor. "Tamam, benim borcum borç, senet yapalım." diyor, eski senetleri ödemi-yor. Gidiyorsun yakasına yapışıyorsun, ver; "Tamam, borcumu inkâr etmiyorum ödeyeceğim. Senet yapalım." diyor. Bir sene sonraya daha senet yapıyor, etti iki sene. İki sene sonraya zaten para pula dönüyor, bir işe yaramaz hâle geliyor. Zaten senette yüzde elli enflasyon var, iki sene sonra dörtte bir nispetine düşüyor. Bir de o zaman bir oyun ediyor, üç senede parayı ödüyor.

Arkadaşın birisi birisine bir mal sattı, üç sene sonra parasını aldı. Aynı malı hiç satmadan dükkânında tutsaydı, o üçüncü sene sonunda çok daha fazla kârla satacaktı. Millet haram yemeye alışmış ve haram yiyen-lerin cezası yok. Kanunlar, insan aklının kanunları olduğu için öyle oluyor ama Allah onu iflah etmez.

Kimisi de kazancı başkasını aldatmakta bulmuştur; dilenir. Türkiye'de de var, başka İslâm ülkelerinde de var. Burada görmedim,

burada biraz çalgıyla filan dileniyorlar galiba. Kaldırımında çalgı çalıyor, gelen geçen para veriyor biracılar böyle iyice alışmışlar, onlar yapıyorlar.

Bizim dinimizde dilenmek doğru değil. Peygamber Efendimiz *sallallahu aleyhi ve sellem* dilenen bir kimseye "Neyin var?" demiş. "Hiçbir şeyim yok.", "Neyin var?" "Azıcık bir şeyim var". "Tamam. Git onu sat, bir ip al. Git öbür taraftan, dağdan odun topl, getir buraya. 'Bir kucak odun şu kadar parayadır' diye sat, bu senin için daha hayırlıdır. Alnın teriyle çalış, elinin emeğiyle geçin." diye tavsiye etmiş.

a. Dilenenin Uygun Görülmemesi

Pergamber Efendimiz bu hadîs-i şerîfte diyor ki; "Dilenme yoluna sapan, bedavadan, başkasının sırtından geçinen insana Allah ne yaparmış? Dünya ve âhirette fakirlik kapısını açarmış." Dünyada da iki yakası bir araya gelmez. Bu dünya hayatı nasıl olsa gelip geçecek ama âhireti de fakir olacak. Âhiret fakirliği çok fena, dünya fakirliğine benzemez. İnsanın âhireti fakir oldu mu o en fena

durumdur. Onun için müslüman, kimseden bir şey istemez.

Peygamber Efendimiz sahabesine *rıdvânullâhi aleyhim ecmaîn* beyat ederken kimseden bir şey istememek şartını da koşarmış, "Bak kimseden bir şey istemeyeceksiniz, tamam mı?" diye. Onlar da istememeye o kadar riayet ederlermiş ki -tok gözlü, istemiyor-. Deve kocaman bir hayvandır, devenin yere ıhması, çökmesi çok zordur. Önce ön ayaklarını kıvırır sonra arkasını kıvırır, bir öne doğru güdük, bir arkaya doğru güdük... İnsan iyi tutunmazsa tepe taklak gidebilir. Aşağıdaki bir insana "Şu benim kamçım düşüverdi bir zahmet şunu bana uzat." demez miyiz biz olsak? Deriz. Çünkü deveyi ıhtırmak, oturtmak zor. Ama devenin üstündeyken kamçısı yere düşse "Onu bana ver." diye istemezlermiş. Kendisi deveyi ıhtırırılmış, inermiş, alırmış, tekrar binermiş.

Bu neyi sembolize ediyor?

Kulun kuldan bir şey istememesi. Bizim tasavvuf kaidelerinden bir tanesi nedir, tasavvufun tariflerinden birisi nedir? *Yâr ol da bâr olma*. Dost ol ama yük olma. Bâr, yük

demek. Yük taşayan hayvanlara brgir derler, bizim dilimizde değişmiş, beygir olmuş. Brgir demek yük taşıyan hayvan demek, biz sonra onu beygir yapmışız. Atın yük taşıyan cinsine beygir diyorlar ya Türkçe'de.

Evladım yr ol, amma br olma. Dost ol, kimseye yk olma, gidip evinde askıntı olma, sofrasına parazit olma, kesesine yk olma, onun sırtından geçinme, onun yanına sığınma... Kendi işini kendin gr. Allah sana el vermiş, ayak vermiş, elden ayaktan düşürme- sin, kimseye muhtaç etmesin. Ne güzel Őeydir insanın elinin emeğini yemesi, kimseye muhtaç olmaması hatta kendisinin kazanması, başkasına hayır yapması, kazancının fazlasıyla camiler, çeşmeler, medreseler, cihada malzemeler, silah, para... Ne güzel ne güzeldir!

b. Helal Kazanç

Allah cümlemize kazancın helalini nasip etsin, şu haram lokmadan cümlemizi uzak eylesin, harama dşmşleri haramdan kurtarsın, haram yemiş olanların haramlarını ödemesini nasip etsin, haramların telafisini

nasip etsin, borçlarını ödemelerini nasip eylesin. Müslüman, kimseden bir şey istemeyecek, mert olacak, alını açık olacak.

Bizim amcazâde vardı; babası pehlivan, molla, kendisi pehlivan, dağ gibi bir insan, beş kişi deviremez kendisini. "Balıkesir'de askerlik yaparken dağlara çıktık, dağlarda kumanya vermediler, aç kaldık. Dağlarda aç kaldık. Herkes dağda onun bunun elmasına, armuduna, malına, bahçesine saldırdı." diyor.

Biz de bir keresinde askerdeyken bizi bir dere kenarına talime götürdüler, komutanlar bizi nereye götürürse gidiyoruz, gittik. Biraz sonra baktım, tavşan gibi bütün arkadaşların elinde havuç... Her birisi bir havuç peydahlamış, onu kemirip duruyor. Nereden bunlar? Havuç tarlası bulmuşlar, kökleyip yıkayan havuç yiyor. Bunun sahibi razı mı, değil mi; Allah sever mi, sevmez mi düşünen yok. İslâm'da düşünülür.

Neden bizim kardeşlerimiz buraya geldiği zaman ilk önce helal et meselesine düştüler? İlk büyük problem olarak helal et en çok üzerinde durduğu işlerden birisi, niye?

Lokmanın helal olması önemli olduğu için. O bizim amcazâde, herkes elmaya armuda saldırmış dağda, sahibi olsa parasını verecek, alacak sahibi de yok, dağ başı olduğu için. Koca adam hüngür hüngür ağlamış açlıktan. Ağlamış ama armudu yememiş, işte mertlik odur, babayiğitlik odur.

c. Nefse Hakim Olmak

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Efendimiz güreşen gençlerin yanından geçiyordu, geçerken bakıyor ki gençler orada güreş yapıyorlar. Peygamber Efendimiz onların yanından geçerken utandılar. "Eyvah! Peygamber Efendimiz bizi güreşirken gördü." filan diye mahcup oldular, bir kenara saklanmak istediler filan. Peygamber Efendimiz onlara bir şey demedi yalnız dedi ki; *Leyse'sş-şedîdü bi-sür'ati*. "Asıl pehlivan, güreşte karşısındakini sırt üstü yere yapıştıran değildir; pehlivan nefesine hakim olandır, nefisini yenendir, onu tuşa getirendir."

Nefis... Yani içimizdeki arzularımızın kaynağı. Canı yemek ister, canı uyumak ister, canı rahat etmek ister, canı keyif ister, in-

sanın canı çeşitli şeyler ister. Bunların bir kısmı kontrol edilmezse doğru değildir, haramdır, yanlıştır, eğridir. İnsanın içinden istediği arzuların bir kısmı doğru arzular değildir. Bir kısmı kötüdür, bir kısmı günahtır, bir kısmı suçtur; insanın istediği.

Mesela deriz ki; “Şimdi şu insanın gırtlığına sarılıp boğacağım geliyor.” Evet yaparsan katil olursun. Karşıdaki müslüman, sen kızmışsın birden, nefsin istiyor ki yarıdır. Bas gırtlığına... “Kör testereyle keseceğim geliyor.” Bak, nefis nasıl kabarıyor! Kimi kör testereyle kesiyor? Kendi kardeşini, arkadaşını. Bir şeyden kızmış. Veyahut “Ah şu benim olsa, ah şunu bir elde etmenin yolunu bulsam!” filan. Allem ediyor kallem ediyor onu alıyor, aldatıyor, satın alıyor filan. Satın alıyor ama aldatarak satın alıyor.

Hasılı, muhterem kardeşlerim, dürüst olacağız. Kim için dürüst olacağız? Allah için dürüst olacağız. Nefsimize hakim olacağız, Allah için dürüst olacağız, kimseden bir şey istemeyeceğiz. Helal kazancımızla yaşayacağız, helal kazancımızla kendimiz kazandığımız gibi hayır yapacağız. Bir insan

eğer böyle helal kazanç kazanmayı isterse, ona gayret ederse Allah ona helal kazancı nasip eder. Zor bir Şey değil. Helalinden yaşamak zor değil. Zaten insanın rızkı kendisine yazılmıştır da. “Bugün ben Şu sütün ieeğim.” bu bana nerede olsa gelir. Trkiye’ye kasam peşimden gelir bu st, are yok. Allah yazmış. Onun iin ieeğim.

d. Rızkın Gelişi

Bir insana gelecek olan iki yoldan gelir. Bir yolu haram yoludur, ikinci yol helal yoludur. Veya birinci yol helal yoludur, ikinci yol haram yoludur. İki yolu var. Bu bana gelecek. Ya ben bunu hırsızlama, arsızlama, yzszleme bir yerden yiyecek ieektim ya da helalinden, hediye olarak filan gelecek veya kendim alacak, ieektim. İki yolu var. Bu yolun seimi bize ait. Önne gelir böyle, ya helal yolu seeceksin ya haram yolu seeceksin. Helalini seersen kurtuldun, rahat edersin; haramını seersen yazıklar olsun, zaten o sana gelecekti, ne diye haramı setin.

Peygamber Efendimiz diyor ki; “Rızkınızın gecikmesinden telaşa dşp de

harama sapmayın çünkü rızkınız, sizi eceliniz gibi takip eder, arar.” Rızık gelecek, bu yiyeceğin sana gelecek, çare yok, mutlaka olacak. Onun için rızkımızın helal olmasına dikkat edelim, gayret edelim. Haramdan uzak duralım ki hem mânevî bakımdan feyzimiz çok olsun hem ibadetlerimiz kabul olsun hem de Allah bizi dünya ve âhirette hayırlara erdirsin.

Aslında dilenmek hırsızlıktan hafif bir şey, dolandırıcılıktan hafif bir şey, aldatmacadan hafif bir şey. Nihayet adam elini açıyor, “Allah rızası için bir şey ver.” diyor, ötekisi de -gırtlakını sıkmadı ya- çıkartıp bir şey veriyor ama dilenmek, iyi bir iş olmadığından... Cemiyette dilenen insanlar çoğalsa felaketi düşürün; bir sürü dilenen insan. Çalışan insanlar nasıl müreffeh oluyor, ülke çalışıldığı zaman nasıl müreffeh oluyor. Numune işte, tıklar tıklar çalışıyorlar ve bizleri de tıklar tıklar çalıştırıyorlar; kırbaçlı, forsa gibi.

Arkadaş anlatıyor: “Burada et kesildi. Sahibi Hıristiyan Avustralyalı; kesenler, çalışanların hepsi Türk. Sabahtan akşama tıklar tıklar makine gibi çalıştık. Zahmeti bizim-

kiler çeker, kazancı onlar kazanır." diyor. Çalıştırıyorlar da. Zaten çalışmadın mı işten atar. Biraz aksadı mı işten atar. Bizim Almanya'daki kardeşlerimden bilirim, burada da *Ford*'da filan vardır herhalde. Bant derler; mamul önüne gelir, o bir parçasını yapar, öbür tarafa gider. Birkaç zaman verilmiştir ona. O önünden geçinceye kadar onu yapması lazım. Yetiştiremediği takdirde olmayacağı için usta başı tepesine dikilir "Niye sen bunu yetiştiremedin?" filan diye. "Bantta çalıştım bugün, dokunmayın bana, turşu gibiyim, bir kenarda yatacağım." diyor.

Neden?

Adam posasını çıkartıyor da onun için. Çalıştırdığı elemanın posasını çıkartıyorlar, çalıştırıyorlar, çalışınca oluyor.

Biz dinimizin emri olarak çalışsak... Bizim dedelerimiz öyle çalışmış. Bizim dedelerimiz, hepsi, çalışkan insanlardı. Bizim aile hanımlarımız, hepsi çalışkandır, bizim köyümüzde hanımların, kadınların hepsi çalışkandır, *elhamdülillah*. Sabahtan akşama her işi yaparlar. Hem evi idare ederler hem tarlayı idare ederler hem de huysuz adamı

idare ederler. Hepsini idare edecek, çocuk da onların üstünde. Bey de "kazak" olduğu için kahvede oyun oynar, sigara içer, bacak bacak üstüne atar, arada sırada da bıyığını sıvazlar şöyle, uç tarafını da kıvırır kazak olduğu için, kadıncıklar hepsini yaparlar.

O kadının hakkı geçmiyor mu o erkeğin üzerinde? Geçer. Ben, bizim kendi köyümüzü söylüyorum, başka yeri söylemiyorum. Başka yerde belki başka türüdür. Bizim köyde erkeklerin çoğu oturur, kadınlar çalışırlar. Başka yerlerde de galiba böyle şeyler var.

Duyuyorum, gelin almış. Gelin almaktan maksadı tarlada çalıştıracak bir adam daha kazanmak. "Sen evli misin?" diyorum. İstanbul'da talebe, soruyorum: "Sen evli misin?" "Evliyim." "Hanımın nerede?" "Memlekette." "Kimin yanında?" "Anamın babamın yanında." "Niye yanına getirmiyorsun?" "Anam babam bırakmıyor ki, tarlada çalışacak." diyor. Onun hakkı geçmiyor mu, geçiyor.

Geçen de burada bir kadın geldi. Diyor ki; "Benim kazancımı kocam alıyor. Maaşımı kocam alıyor, cebine koyuyor, 'evin reisi benim.'" Evin reisi sensin ama bütçe ayrı. Onun

hakkını alamaz. Hatta kadının hakkını almak değil, kadın milyonların içinde yüzse muhterem kardeşlerim; kadının bakımı, yemesi, giyinmesi, barındırılması erkeğin boynunadır, nikahın sahibi olan erkeğin boynunadır. İslâm böyle diyor.

Hatta İslâm diyor ki; "Kadın doğurmuş olduğu çocuğa süt vermekle mükellef değildir." Duydunuz mu bunu daha önce? Kendi doğurduğu çocuğunu süt emzirmek zorunda değildir. Çünkü süt anneye verilebiliyor. Suudi Arabistan'da filan böyle usul imiş biliyorsunuz. Süt anneler gelir, bebekleri alırlarmış, yaylalarda bakarlarmış üç dört yaş. Asil ailelerin çocukları hep böyle yaylalarda yetişirlermiş. Peygamber Efendimiz de - biliyorsunuz- çocukluğu Benî Sâ'd yurdunda öyle geçti, Halime adlı süt annesi ona baktı. Düşününce İslâm'da bir anne kendi öz yavrusuna süt vermekle mükellef tutulmuyor.

Bunu ben ne için söylüyorum?

Onlara zorla onları yaptırttığınız zaman o da günah oluyor. Onun da hakkı üstüne geçmiş oluyor, netice itibariyle hak yemiş oluyorsunuz. Hak yediğiniz zaman da günah

oluyor. Herkesin hakkı kendisinin. İsterse gönül hoşluğuyla verir. Bağışlarsa verir, bağışlamazsa vermez.

e. İslamda Kadının Hakkı

Kadının bir nikâh hakkı vardır, mehir derler. Mehr-i muaccel, mehr-i müeccel. O mehir erkeğin kadına nikâhtan dolayı borcudur. Mehir, kadının alacağıdır, erkeğin nikâhtan dolayı kadına olan borcudur. Verilmiş olan verildi, mehri müeccelini ödemesi lazım. Ya öder borcundan kurtulur ya da vefat ederse mirasından o ayrılır, çünkü borcudur. Onun için hanımlarınıza mehir borcunuzu ödeyin, kurtulun, borçlu kalmayın. Neyse borcunuz... Ben bir arsa aldım, ödedim. *Elhamdülillah*. Kuşlar gibi hürüm, borçsuzum, ödedim. Çünkü hakkıdır. Şaka değil.

Evlendiği zaman mehrin miktarı tespit edilmemiş olanlara mehr-i misil olur. Emsali üç aşağı beş yukarı ne kadar mehir veriyorsa, standartlara göre o kadar bir mehir ödemek gerekir. Çocuğun hakkı bile olsa vereceksiniz. Çocuğun hakkı vardır. Yarın annenin, babanın yakasına yapışır, ister onu.

Annenin babanın çocuğuna karşı vazifesi vardır, yapmadığı takdirde Allah ondan sorar. Çocuğunu terbiye edicekti, müslüman yetiştirecekti, evlendirecekti filan, onu yapmadı. O bakımdan her hak sahibine hakkını vermek lazım.

f. Vücutun İnsan Üzerindeki Hakkı

Hatta muhterem kardeşlerim, söz sözü açıyor. Biliyor musunuz ki sizin vücudunuzun sizin üzerinizde hakkı var. Benim vücudumun da benim üzerimde hakkı var.

Nedir o hak?

Bunu hor kullanmamak, yıpratmamak, uykusuz bırakmamak, deforme etmemek, bozmamak... Vücutun bizim üzerimizde hakkı var. Bu vücut bizden hak talep edecek. "Niye beni uyutmadın? Niye beni sabahlara kadar poker partilerinde sabahlattırdın, yıprattın? Niye beni meyhane köşelerinde zıkkımlandırtarak karaciğeri mahvettin, midemi mahvettin? Niye beni bu kadar hor kullandın?" diye vücudun insan üzerinde hakkı var.

Peygamber Efendimiz söylüyor.
Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*:

إِنَّ لِبَدَنِكَ عَلَيْكَ حَقًّا

Senin üzerinde senin bedeninin de hakkı var. Bizim kardeşlerimizin çoğu içiyor. Hatta bizim camimizde Arap cemaatimiz var, hepsi mübarek kardeşlerimiz, seviyorum, camiden zor atıyorlar kendilerini dışarıya, atar atmaz yak bir sigara. Çık, hemen sigaralar yanıyor. Bizim bu caminin önünde başlıyor dumanlar çıkmaya. Hep dumanlar süzölmeye başlıyor.

Neden?

Dayanamıyorlar, sigaraya alışmış. O sigarayı senin içmeye hakkın yok.

“Neden hakkım yokmuş?”

Ciğerlerini zift doldurduğun için hakkın yok. O ciğer senden davacı olacak.

“Keyif benim değil mi ya! Ne istersem yaparım!”

Yapamazsın. Keyif senin değil, ne istersen yapamazsın. Vücudunun senin üzerinde hakkı var.

Hanımının senin üzerinden hakkı var. “Vay! O âciz kadının benim üzerimde hakkı mı varmış, nasıl olurmuş o! Bak ben koç gibi

burma bıyıklıyım, asarım, keserim!” Asarsın, kesersin ama en zayıf insanların bile bir gün Allahu Teâlâ hazretlerinin huzurunda fırsatı olacak. “Yâ Rabbi ben dünyada zayıftım, hakkımı isteyemedim, söylesem beni perişan ederlerdi, burada istiyorum; versin benim hakkımı.” diyecek.

Bir albay çocuğunu çok dövmüş, fena halde dövmüş. Bizim camimizin cemaatindendi. Karısı anlatıyor: “Ömrünün sonunda çok pişman oldu ve çocuğa “Evladım beni affet.” diye yalvarırdı.” diyor. Ben benim akrabamdan bilirim, bir kadın... Amcası bunu olur olmaz dövmüş küçükken, çok pataklamış. Nasıl pataklamış? Afedersiniz sokağın ucundan amcasını görse, kendisi öbür ucunda, korkusundan donunu ıslatırmış, öyle pataklamış. Haksız yere. Amcası köyün belalısı, erkekler korkuyorlar; kahvenin önünde, önüne geleni pataklarmış, efe, köyün belalısı. Erkekler elinden kurtulamazken yeğeni kurtulur mu, küçücük kızcağız? Önüne gelen yerde dövermiş. Dövermiş ama seneler geçti, zaman değişti, adam ihtiyarladı. Bu da büyüdü ama am-

casının o tokatları, o kamçıları, o hareketlerini unutamıyor.

Amcasının karısı evliyâ gibi bir kadın; eli tesbihli, binlik tesbihi var, boyuna, gece uyumaz teheccüdünü kılar, tesbihini çeker bir insan. Biliyor ki kul hakkı önemlidir, dünyadayken helalleşmek lazım. Kocasının ona çok hakkı geçtiğini biliyor. Kocasının onun çok hakkını yediğini biliyor. "Hadi mal verelim, mülk verelim, altın verelim de affet." O kadın diyor ki; "Affetmem!" Öyle bir ateşli söylüyor ki neredeyse ağzından ateş çıkarcak; duvarları, tahtaları filan yakacak. "Ah!" dediği zaman neredeyse ağzından ateş çıkıyor. O yediği dayaklar çok yüreğine oturmuş. "Affetmeyeceğim. Rabbimin huzurunda ben ondan hakkımı isteyeceğim." diyor.

Böyle bir zaman gelir; insan âciz olur, bir zaman gelir; son nefeste muhtaç olur. Bir zaman gelir; rûz-ı mahşerde "Ah bir affetse de şu suçum da kalktığı zaman cennete gidecek duruma geliyorum ama bu suçum varken cehenneme düşeceğim, keşke düşmesem" filan der, insan bir küçük sevaba muhtaç duruma gelir.

Onun için kimsenin hakkını yememeğe dikkat edelim velev bizden âciz bile olsa. Karıncayı bile ezmemeye dikkat edelim. Mümkün olduğu kadar canlılara, hayvanlara, ağaçlara, çiçeklere zarar vermemeye dikkat edelim.

Fatih Sultan Mehmed sultan olduğu için kabadayılık yapmış: “Yaş kesenin başını keserim.” demiş. Kim ormandan taze odunu keserse, ben de onun kafasını keserim demiş, nizam koymuş. “Burası yemyeşil duracak, ben buranın kesilmesine razı değilim, bir yaş odun kesildiğini görürsem kafasını keserim.” diye yazmış. Demek ki yaşı bile kesmeyi uygun görmemişler bizim büyüklerimiz, ormanda kuru odun aramışlar, kuru olanı kesmişler ki ağaca bile acımışlar.

Evliyâullahtan birisi dervişlerine demiş ki; “Hadi bakalım çiçek toplayıp bana getirin.” Herkes demet demet çiçekle gelmiş. Dervişin bir tanesi elinde böyle sapı kırık bir çiçek var, onunla geliyor. “Çiçek mi bulamadın sen?” demiş. “Efendim, hangisinin yanın yanaşsam tesbihini duydum, kıyamadım, bunun sapı kırıldığı için bunun

tesbihi bitmiş, bunu kopardım geldim.” demiş. Her şey tesbih ediyor ya, duyan duyuyor demek ki. Allah öyle gönül versin, öyle göz versin, öyle izan versin, öyle irfan versin.

Bizim büyüklerimiz o kadar büyük insanlar ki biz onların nasıl evlatlarıyız ben hayret ediyorum. Çiçeği düşünen bir insan, yaş dalı düşünen bir insan... Sonra onların neslinden bir nesil meydana geliyor; hak bilmez, hukuk bilmez insaf yok, merhamet yok, çocuk demez, kadın demez, akraba demez, büyük demez, kimisi anasını babasını saymaz...

Nasıl oldu bunlar?

Haram lokmadan oluyor. Haramı yedi mi işte bu noktaya geliyor. Allah cümlemizi helalle beslesin, asil kimseler eylesin. Peki istek bile yapmayacağız, dilenmek yapmayacağız, istekte bile bulunmayacağız.

Neyi methediyor Peygamber Efendimiz?

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Efendimiz cömertliği methediyor, ihsan ve ikramda bulunmayı methediyor. Kim ihsan ve bağış yolunu tutarsa, verme yolunu, cömertlik yolunu tutarsa... Niçin? *İptidâ'en li-*

vechillah. "Allahu Teâlâ hazretlerinin sevabını kazanmak dileğiyle." Veriyor, kesesinden bir para eksiliyor ama neden veriyor? Onun da bir hesabı var. Rabbinin rızasını kazanmak için veriyor, boşuna vermiyor, onun da hesabı var.

Seksen kişiyi evine davet ediyor, ziyafet çekiyor. Ya üç tane kuzu kesildi, tanesi şu kadardan şu kadar, bu kadar şu masraf oldu... Niye yapıyor? Bunu sevap kazanacağım, diye yapıyor. İnsan hacca gidiyor, şu kadar bilet parası, bu kadar yol parası, bu kadar ayak bastı, bilmem ne... Niye yapıyor bu masrafları? Sevap kazanacağım, diye. İnsan her yaptığı şeyi Allah rızası için yapacak.

g. Cömertliği Allah Rızası İçin Yapma

Eğer bir insan Allah rızası için cömertlik yolunu tutarsa... Burada bir nokta karşımıza çıkıyor. Demek ki bazı cömertlikler Allah rızası için olmaz. Niçin olur? Gösteriş için olur, "Ne cömert adam!" desinler diye olur.

Sirkeci'den otobüse bindik. O zaman araba vapurunu bekliyoruz. Birisi geldi, "Çok ucuz kumaş var, çok ucuz kumaş var." bana gösteriyor. Ben "İstemem." dedim. Benden

arkadaki sıraya geçti, yolculardan bir tanesini gözüne kestirdi: “Çok ucuz. Al bunu!” dedi. “Almam. İstemem.” dedi. Satıcı kurnaz. “Zaten alamazsın ki! Sende para mı var, sen züğürdün birisin.” dedi.

“Züğürtten bir şey mi çıkar? Paran mı var ki alabileceksin, elbet alamazsın.” dedi. Adam sinirlendi, şöyle cüzdanını çıkarttı: “Buna para derler.” dedi. “Ya para mı derler?”, parayı kaptığı gibi otobüsten indi. O, otobüsten ince kumaş yakalayacak... Adam Sirkecinin kalabalığına karıştı gitti gözümüzün önünde. Kumaşı da attı ama kumaş iki paralık kumaş! Kumaş kıymetli değil. Paranın hepsini aldı gitti.

Ne gösteriyorsun, “Tamam, benim yok he he...” dersin, gider. “Benim param var, ben ağayım.” demek için yapıyor. Kimisi başka sebeplerle yapıyor. Şarkıcı, türkücü geliyor; tepeden tırnağa binlikleri, on binlikleri her tarafına iğneliyorlar. Çengi geliyor, alına altın para basıyorlar, bimem ne yapıyorlar.

Bu niçin?

Bu Allah'ın rızası için değil. Bir para veriliyor ama davulcuya, zurnacıya, çengiye, çalgıcıya, şarkıcıya, türkücüye, Allah yolunda değil. Allah rızası için olacak. Cömertlik Allah rızası için olmak şartıyla yapılırsa, o zaman Allah o kimseye hem dünyanın hem âhiretin hayrını ihsan eder.

Şu dersten, bu hadîs-i şerîften şunu öğrendik ki; kimseden bir şey istemeyeceğiz, kazancımızın helal olmasına dikkat edeceğiz, alnımızın teriyle, elimizin emeğiyle çalışacağız, kimseye yük olmayacağız, kendimi kazanacağız, başkalarının yükünü çekeceğiz, başkalarına ihsanda, ikramda bulunacağız; İslâm ahlâkı budur.

Eskiden fütüvvet teşkilatları varmış. Bağdat'da, Musul'da, Adana'da, Denizli'de, Ankara'da... Ankara'da çok meşhur, çok meşhur fütüvvet teşkilatı! Osmanlılar'ın Ankara'ya hakim olmasından evvel devleti yönetmişler, Ankara kalesini yönetmişler, şehri yönetmişler. Bunların başına "Ahî" deniliyor. Ahî Evren, Ahî Elvan, Ahî Şerafeddin vesaire. Ahi; ağa demek, çok cömert kimse demek.

Bunlar ne yaparlarmış?

Kazandıklarını infak etmek, bağışlamak prensipleri varmış. Gündüz çalışırlarmış, el emeğiyle geçinecekler, prensipleri buymuş. Sabahleyin dükkânlarını, çarşılarını açarlarmış, hoca efendileri gelirmiş dua edermiş. Resimleri var tablolarında. Avrupalı ressamın resimlerini çizmiş, Avrupa'da iyi gezen adamlarımız da oralardan görüp fotoğrafını getirmişler.

Her sabah besmeleyle açılır dükkânımız

Selmân-ı pâk hazretleridir pîrimiz, üstadımız.

Berberlerde filan görürsünüz, hepsinin bir pîri var. Dua ile açılırmış, akşama kadar çalışırlarmış, eğer bekârsa akşama kazancı ile çeşitli yiyecekler alır kardeşlerine getirirmiş. Sonra misafir bulurlarmış. Yolcu, hancı, bilmem neci, dolaşırlarmış, Allah rızası için misafir eder, yedirirlermiş.

İbrahim b. Ethem hazretleri, Belh padişahlığını bıraktıktan sonra, Bağdat tarafına geldikten sonra gündüz çalışırmış, akşam çalıştılarıyla gıda alırmış, yattıkları

medreseye gelirmiş, oradakilere ziyafet çekermiş. Her gün böyle. Bir günün malını, kazancını ertesi güne saklamaya bile lüzum görmezlermiş. *Yevmün cedîd, rızkun cedîd.* “Yeni bir gün, yeni bir rızık.” Saklamaya ne lüzum var diye, öyle cömert.

Denizli’ye 13. yüzyılda İbn Batuta isminde bir seyyah gelmiş. Denizli o zaman Türklerin yeni fethettiği bir diyar olmuş oluyor. Bundan yedi asır önce... İbn Batuta da Kuzey Afrikalı bir Arap seyyahı; katırlarıyla, kafilesiyle Denizli’ye gelmiş. Denizli’nin kalesinden, kapıdan içeri girer girmez; pala bıyıklı, şalvarlı, belinde kılıcı olan, babayiğit bir adam atının dizginini tutmuş. Bir şeyler söylüyor ama bu Türk ötekisi Arap, anlayamıyorlar.

İbn Batuta korkmuş, kendisi seyahatnamesinde anlatıyor, “Korktum.” diyor. Diyar diyar gezen bir insan olduğu için arkasında katırları var, gezdiği yerlerden hükümdarların filan kendisine verdiği hediyeler var, yükler var. “Şimdi bu pala bıyıklı adam, ben yabancı bir şehirdeyim, benim atımın dizgininden

tuttu, kim bilir beni asacak mı kesecek mi, mallarım mı gidecek..." filan diye korkmuş.

O korkuyla düşünürken, öbür taraftan bir başka şalvarlı, pala bıyıklı, babayiğit bir adam gelmiş. Bu sefer o da bir öbür taraftan tutmuş, başlamışlar ikisi birbiriyle münakaşa etmeye. O adamın da korkudan yüreği ağzına gelip gidiyor: "Acaba bu mu kesecek beni, bu mu kesecek." filan diye, yabancı diyarda, korkudan.

Mesele sonradan anlaşılmış. Birincisi diyor ki; "Bu Tanrı misafiridir, yolcudur. Şehrimizin kapısından içeriye girdi, bunu ilk defa ben gördüm. Binâenaleyh bunu ben alacağım, bizim dergaha götüreceğim, bizim tekkeye götüreceğim, bunu bizim tekkede misafir etmemiz lazım." Ötekisi de diyor ki; "Ya kimin bölgesinde yapıyorsun bu işi, bu bölge bizim bölge. Bu mintıka bizim mintıka, bizim bu mintıkada bizim misafirimizi alıp da sizin mintıkanıza götürmek olur mu, verir miyiz? Vermeyiz. Bu misafir bize misafir olacak. Bizim tekkemizde yedireceğiz, barındıracağız, ağırlayacağız..." diye

münakaşa oymuş diye yazıyor. Bu, Osmanlılar'dan önceki durum.

Osmanlılar'ın ilk padişahları da, çoğu ahî idi. Yani bu teşkilattan, fütüvvet teşkilatından idi. Osmanlı şehirlerinde de bunların [örnekleri?] vardı. Bağdat'tan filan gelmiş, belki İbrahim Ethem'lerden filan gelme bir uygulama. Çalışıp kazandığını müslümanların faydasına sunmak, ziyafet çekmek, yedirmek.

Yunus Emre de ne diyor? İşte o zamanın adamı. "Dürüş, kazan, ye, yedir." Dürüşmek; terlemek için, çalışmak demek. Dürüşmek demek, gayret sarfetmek. Dürüş, gayret sarfet, kazan, yani ter dök, çalış, çabala, kazan. Dürüş, kazan, ye... Kendin de ye helaldir, kendi alınının teri. Ye, yedir. Başkasına da yedir. Bir "ye" var, bir "yedir" var.

Biz şimdi "ye" leri yapıyoruz da "yedir"leri herkes yapmıyor. "Ye" leri yapan çok, yiyor. Biz yine iyiyiz, İslâm terbiyesi almışız. Başka ülkelerde belki yedirmeyi hiç yapmıyorlar. O kadar yapmıyorlar ki ben hatırlarım, bizim bir Alman profesör vardı. Kütüphaneye giderdik. Bizim bölümün özel

kütüphanesi vardı, o bölümde otururduk. Adam çantasından bir elma çıkartırdı, çatır çatır yerdi. Alman kendisi. Biz de İslâm terbiyesi almışız, ben onu ayıplardım. Karşısında bir başkası var, insan burada bir yemek yiyor, buyur etmiyor. Bizim mantığımıza uymaz, İslâm mantığına uymaz.

Bir tane elma var! İsterse yarım elma olsun. Biz şöyle bir dilim keseriz, "Bir de siz buyrun, tadın." deriz. Geçenlerde Sidney'den geliyoruz, bir yerde mola verdik. Ne yiyelim, ne yiyelim? "Hocam buradan et almak caiz mi?" Caiz değil. Buradan ne idüğü belirsiz et alınmaz. (Merinos koyunu bile olsa, koyun bile olsa; kesimi, nasıl yapıldığını bilmiyoruz. Kesim yapılıyor mu, yapılmıyor mu; helal mi, değil mi...) "Efendim ne yapalım?" dediler. "Balık bulun." dedim ben. Zaten deniz yolu kenarından geliyoruz.

Birkaç çeşit balık buldular, getirdiler. Orada bir piknik yerinde kızarttık, orada birisi var, gidecek. Geldi, durdu, kızartmaları gördü, soframızı, vesaireyi gördü. Tam biz sofrayı, salataları filan hazırladık, yemek yiyeceğimiz sırada arabasına atladı, gidecek.

Zaten arabasının içinde kendisi bir şeyler tıkındı, meşrubat, içti filan, tam gidecek. Bizim arkadaşlar bırakmadılar. “Hey, dur!” dediler. Durdu, “Biraz tat bundan.” dediler. Önüne bir tabak koydular, masa koydular, sandalye koydular, yedirdiler. Ondan sonra gönderdiler.

Diyor ki; “Aynı durumda biz olsaydık bunlar bize vermezdi.” Belki adam burada bizim böyle balık kızartmamızdan iştaha geldi, belki gidecek, şehirden balık kızartması alacaktı. O kadar iştahı açacak şekilde kızarttık biz. Ama biz “Kokusunu duymuştur, canı çeker.” diye veririz. Neden? İslâm terbiyesi olduğu için.

“Dürüş, kazan, ye, yedir.” Çalış, çabala, kazan, ye, yedir; bir gönül ele getir. Bak Yunus’un sözüne! Diyor ki; “Bir gönül ele getir.” Bir gönül ele getirmek ne demek? Bir kalp kazan demek, kalp al. Bir insanın gönlünü al, memnun et, duasını al demek.

Yedirdiğin zaman; “Hay Allah razı olsun, Allah bereket versin, çok şükür *elhamdülillah*.” diye bir dua edecek nihayetinde. Dua etmezse bile, sen iyilik yap, denize at. Balık

bilmezse de hâlık bilir. İsterse teşekkür etmesin, ne yaparsa yapsın. Biz ona;

لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكْرًا²

Biz sizden karşılık da beklemiyoruz, teşekkür de beklemiyoruz. Biz iyiliği yapalım da sen ister de ister deme. Biz Allah için yapıyoruz.

h. İnsan Gönlünü Almak

Dürüş, kazan, ye, yedir; bir gönül ele getir.

Bin Kâbe'den yeğrekdir, bir gönül imareti.

Bir gönül yapmak, bir insanın gönlünü hoş etmek, onu sevindirmek, bin Kâbe tamirinden daha sevaplıdır. Bin defa Kâbe'yi tamir etmek gibi sevaplıdır, diyor. Bizim dedelerimiz bu mantıkla hareket etmiş, yani gönül yapmak. İnsanların gönlü Kâbe'den daha muhterem, diye hadîs-i şerîfte geçiyor.

Neden?

² 76/ İnsan, 9.

Kâbe taştan yapılmıştır; bu insanın gönlü imanın mahalidir, marifetullahın mahalidir. İnsanın gönlü pâk ve sâfî olunca Allahu Teâlâ hazretleri gönlüne tecelli eder, gönlüne misafir olur, gönlüne sığar. Bir gönülde Allah oldu mu, en kıymetli gönül olur. Onun için gönül yıkmamak esastır. Dedelerimiz böyle düşünmüşler; bir gönlü îmar etmek, mâmur etmek, gönül yapmak, bin Kâbe'den daha iyidir diye.

Biz de tam tersini prensip edinmişiz. Bin tane gönül yıkmadan akşamı etmeyiz. İlla bin tane gönlü yıkacağız, ondan sonra akşamı yapacağız, yoksa az gelir bize. 999 tane olsa razı gelmeyiz, binincinin de kalbini kıramazsak olmaz. Eve gideriz, çatarız birisine, onun da kalbini kırdıktan sonra bin oldu. Rahat rahat artık oturup oturup git, yat, uyu. Bizim prensibimiz gönül yıkmak olmuş, camide bile! Evde bile!

Eskilerin prensibi de bildiğine bilmediğine, iyilik yapmak, her gördüğünü hızır bilmek, herkesin gönlünü yapmak, öyle olmuş. Biz, dilenci geldi mi "Allah versin! Hadi, defol, git!" diyoruz. Onlar "Gelen belki

Hızır'dır." diye hürmet ediyor. Aramızdaki farka bak! "Belki Hızır'dır ne mâlum." diye, onlar hürmet ediyorlar.

Allah cümlemizi gönül yapıcı, gönül kazanıcı, sevap kazanıcı böylece Allah rızası için bunları yaptığı zaman da dünyanın ve âhiretin hayırlarını elde edicilerden eylesin.

i. Cihat İçin Çıkanın Yolda Ölmesi

مَنْ فَصَلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَمَاتَ أَوْ قُتِلَ، أَوْ وَقَصَتْهُ
فَرَسُهُ أَوْ بَعِيرُهُ، أَوْ لَدَغَتْهُ هَامَّةٌ، أَوْ مَاتَ عَلَى فِرَاشِهِ
بِأَيِّ حَتْفٍ شَاءَ اللَّهُ، فَإِنَّهُ شَهِيدٌ، وَإِنَّ لَهُ الْجَنَّةَ.
3طب ك هب عن أبي مالك الأشعري

Ebû Davud, Taberânî, Müstedrek, İbn Hibban, Ebû Musâ el-Eş'ârî'den rivayet etmiş.

Peygamber Efendimiz bu hadîs-i şerîfte cihad edenleri, mücahidleri methediyor. "Bir kimse *fi-sebilillah*, Allah için, cihad maksatıyla, Allah yolunda evinden ayrılrsa."

³ Ebû Dâvud, "Cihâd", 15, r. 2499; Hâkim, *el-Müstedrek*, II, 88, r. 2416; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IX, 280, r. 18537; Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, VI, 110, r. 3943; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, III, 282, r. 3418; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 293, r. 10555.

Fe-mâte. “Düşmanla kavuşmadan yolda ölse.” Çünkü düşman uzakta. Sıcağı var soğuğu var, mahrumiyeti var. Yolda öldü. Yahut *kutile*, veyahut öldürüldü, yahut atı huyhuzluk etti, yere çaldı bunu, sakatladı, öldürdü. Yahut yattığı yerde zehirli bir hayvan geldi, soktu, öldürdü. Yılan olabilir, burada redback diyorlar, örümcek olabilir, akrep olur, çıyan olur, neyse. Zehirli bir hayvan öldürdü, yılan öldürdü. Veyahut da yatağında öldü. Her ne olursa olsun, hangi şekilde ölürse ölsün, o şehittir ve muhakkak ona cennet nasip olur, verilir. Allah rızası için yola çıkınca.

Bu “Allah rızası için yola çıkınca” denildiği için ve öldürülmekten de bahsedildiğinden daha ziyade savaşmak maksadıyla çıkıldığı anlaşılıyorsa da hacca gitmek de Allah yoludur. Allah yolunda hacca niyet etmiş, giden insan da böyle olur.

Allahu Teâlâ hazretleri her işimizi, her seyahatimizi kendi rızası yolunda yapmamızı cümlemize nasip ve müyesser eylesin. Said kullar olarak yaşayıp şehit kullar olarak ruhumuzu teslim edip; cennetiyle, cemaliyle

müşerref olmayı cümlemize göstereceğini, nasip eylesin. Bizi burada buluşturduğu gibi Cennet-i Âlâ'da da buluşturursun.

Bi-hürmet-i esrâr-ı sûreti'l-Fâtîha...

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN
22 Şa'bân 1408 / 10.04.1988

[Bütün HADİS DERSLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

